

**ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱ-ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Մարզկենտրոնը՝

ք. Արտաշատ

Տարածաշրջանները՝

Արարատ,

Արտաշատ,

Մասիս

Քաղաքները՝

Արտաշատ,

Արարատ,

Վեդի,

Մասիս

Տարածքը	2096 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	7.0 %
Քաղաքային համայնքներ	4
Գյուղական համայնքներ	93
Քաղաքներ	4
Գյուղեր	95
Բնակչության թվաքանակը 2011թ. հունվարի 1-ի դրությամբ	280.4 հազ. մարդ
<i>այդ թվում՝</i>	
քաղաքային	82.7 հազ. մարդ
գյուղական	197.7 հազ. մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2010թ.	8.6 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	29.5 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	156706 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	26953 հա

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1600-2300 մ բարձրության վրա):

ՀՀ Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Ղարաբաղ ավտոմայրուղին, և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2010թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 8.8 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 17.0 %,
- շինարարություն՝ 3.8 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 1.6 %,
- ծառայություններ՝ 1.5 %:

Տնտեսության հիմքը **գյուղատնտեսությունն է**: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ներառյալ՝ խմիչքների, արտադրություններն են և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ **արդյունաբերության** հիմնական և գլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

ա) սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),

բ) ծխախոտի արտադրություն (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա),

գ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ

Արտաշատ քաղաքը (2010թ. տարեվերջին՝ 25.6 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիս-արևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող **արդյունաբերությունն է**, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև **գյուղատնտեսությունը**, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ

Արարատ քաղաքը (2010թ. տարեվերջին՝ 20.9 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի

Վեդի քաղաքը (2010թ. տարեվերջին՝ 13.7 հազ. բնակիչ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսապատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

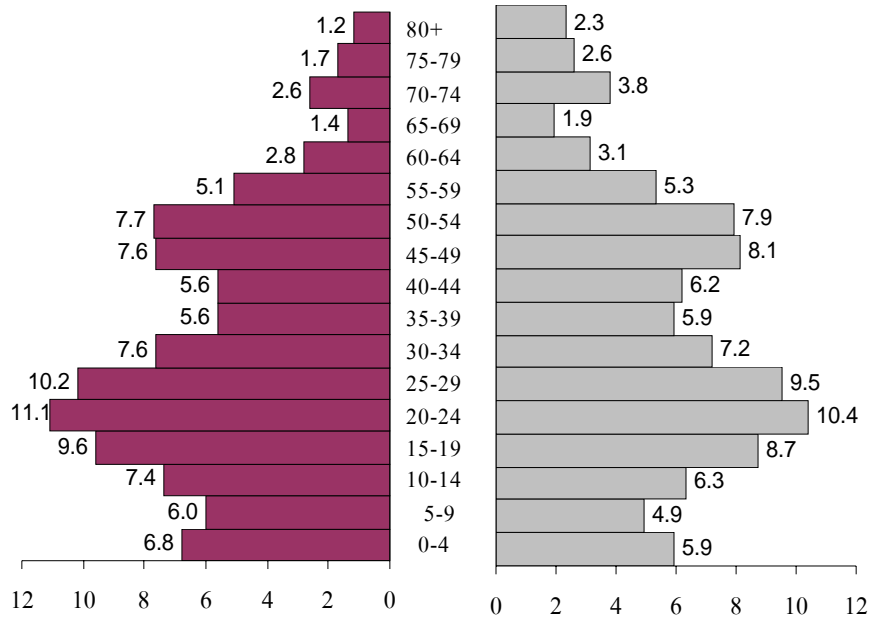
Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև **գյուղատնտեսությունը**, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս

Մասիս քաղաքը (2010թ. տարեվերջին՝ 22.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթից և սովարաթղթից արտադրատեսակների արտադրություն և ծխախոտի արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ, 2011թթ. հունվարի 1-ի դրությամբ

Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ

	Քանակը				
	2006	2007	2008	2009	2010
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	777	830	1023	1155	1266
<i>այդ թվում՝</i>					
խանութներ	522	531	763	949	1082
կրպակներ	187	234	207	149	118
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	3	3	2	1	1
սպառողական ապրանքների շուկաներ	4	4	5	3	3
առևտրի այլ օբյեկտներ	61	58	46	53	62

Կրթական հաստատություններ

	Քանակը				
	2006	2007	2008	2009	2010
Պետական նախադպրոցական	72	66	67	64	66
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	22	21	22	22
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	-	-	-	1	1
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	2	2	2	2
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	-

Քաղաքային համայնքներ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը՝, մարդ	
		2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
Արտաշատ	ք. Արտաշատ	25297	25401
Արարատ	ք. Արարատ	20709	20833
Վեդի	ք. Վեդի	13447	13578
Մասիս	ք. Մասիս	22224	22383

¹ Այստեղ և հետայսու՝ 2009 և 2010թթ. ցուցանիշներում ներառված են նաև այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

* ՀՀ Արարատի մարզի քաղաքային համայնքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ընթացիկ հաշվառմամբ:

Գյուղական համայնքներ

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը** , մարդ	
			2009թ.հունվարի 1-ի դրությամբ	2010թ.հունվարի 1-ի դրությամբ
1	Աբովյան		1414	1424
2	Ազատաշեն		621	657
3	Ազատավան		3047	3028
4	Այգավան		4470	4443
5	Այգեգարդ		3152	3212
6	Այգեպատ		1545	1590
7	Այգեստան		2269	2409
8	Այնթափ		7989	8401
9	Ավշար		5116	5124
10	Արալեզ		2726	2724
11	Արարատ		8190	8275
12	Արաքսավան		831	833
13	Արբաթ		1820	1835
14	Արգավանդ		1600	1710
15	Արմաշ		2678	2685
16	Արևաբույր		1136	1174
17	Արևշատ		2372	2370
18	Բաղրամյան		1950	1951
19	Բարձրաշեն	•Բարձրաշեն •Կաքավաբերդ	1524	1536
20	Բերդիկ		1014	1016
21	Բերքանուշ		2014	2035
22	Բյուրավան		1446	1443
23	Բուրաստան		1910	1859
24	Գեղանիստ		2438	2584
25	Գետազատ		1843	1836
26	Գետափնյա		1339	1317
27	Գինեվետ		697	696
28	Գոռավան		2740	2780
29	Դալար		2540	2632
30	Դաշտավան		2129	2124
31	Դաշտաքար		690	691
32	Դարակերտ		2452	2455
33	Դարբնիկ		1138	1117
34	Դեղձուտ		818	900
35	Դիմիտրով		1249	1273

** ՀՀ Արարատի մարզի գյուղական համայնքների այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղական համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 866 գյուղական համայնքների մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առնթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2010թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +5.1%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը** , մարդ	
			2009թ.հունվարի 1-ի դրությամբ	2010թ.հունվարի 1-ի դրությամբ
36	Դիտակ		771	771
37	Դվին		2870	2884
38	Եղեգնավան		1887	1891
39	Երասխ		871	887
40	Զանգակատուն		1189	1187
41	Զորակ		1923	1930
42	Լանջազատ		1336	1369
43	Լանջանիստ		250	249
44	Լանջառ		223	228
45	Լուսաշող		635	634
46	Լուսառատ		2805	2802
47	Խաչվառ		1810	1810
48	Կանաչուտ		1278	1256
49	Հայանիստ		2077	2077
50	Հնաբերդ		631	630
51	Հովտաշատ		3861	3586
52	Հովտաշեն		1115	1094
53	Ղուկասավան		2237	2272
54	Մասիս		1483	1472
55	Մարմարաշեն		3395	3465
56	Մխչյան		5086	5097
57	Մրգանուշ		1253	1255
58	Մրգավան		1941	1961
59	Մրգավետ		2340	2373
60	Նարեկ		1261	1275
61	Նիգամի		1494	1473
62	Նշավան		1825	1808
63	Նոյակերտ		2394	2399
64	Նորաբաց		2194	2249
65	Նորամարգ		1743	1770
66	Նորաշեն		3511	3467
67	Նոր Խարբերդ		6140	6339
68	Նոր կյանք		2890	2905
69	Նոր Կյուրիին		866	936
70	Նոր ուղի		948	952
71	Շահումյան		4409	4449
72	Շաղափ		1024	1023
73	Ոսկետափ		5363	5372
74	Ոստան		3046	3045
75	Պարույր Սևակ		763	718
76	Ջրահովիտ		1209	1215
77	Ջրաշեն		1798	1803
78	Ռանչպար		1266	1276
79	Սայաթ –Նովա		2141	2168
80	Սիս		1752	1744
81	Սիսավան		2264	2273
82	Սիփանիկ		783	772
83	Մուրենավան		2579	2572

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը** , մարդ	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
84	Վանաշեն		2664	2573
85	Վարդաշատ		234	239
86	Վարդաշեն		580	583
87	Վերին Արտաշատ		4493	4511
88	Վերին Դվին		2221	2222
89	Տափերական		3889	3885
90	Ուրցալանջ		208	209
91	Ուրցաձոր		3189	3197
92	Փոքր Վեդի		3273	3295
93	Քաղցրաշեն		3099	3110

ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ԹԱՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2010թ.

	Ընդամենը	նրանցից`	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10000	5080	4920
Ծնվածներ, մարդ	142	68	74
Մահացածներ, մարդ	81	37	44
Ամուսնություններ	54	X	X
Ամուսնալուծություններ	5	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակավայրերում, քառ.մ	30.2	X	X
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ`			
նախադպրոցական	166	85	81
հանրակրթական	1188	569	619
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան-ստեղծագործական կենտրոններ	106	81	25
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	4	-	4
միջին մասնագիտական	44	21	23
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-
Առողջապահության ոլորտ`			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	30373
Մարզիկներ, մարդ	61	4	57
Զբաղվածներ, մարդ	4152
նրանցից` գիտական հիմնարկներում	1	1	0.0
նրանցից` գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0
գիտության թեկնածուներ	0.0	0.0	0.0
ուսուցիչներ	118	101	17
բժիշկներ	17
միջին բուժանձնակազմ	40

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Գործազուրկներ /պաշտոնապես գրանցված/, մարդ	118	85	33
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1484
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	296	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	12141
թատրոն	535
համերգ	-	-	-
թանգարան	975
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	36	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	19	X	X
միջին ծանրության	8	X	X
ծանր	8	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X